

83. Id. Otoczenie Władysława Opolczyka w Latach 1370–1401. Studium o elicie władzy w relacjach z monarchą. - Katowice, 2006. - 480 s.
84. Szaraniewicz I. Trzy opisy historyczne stariksiążczego grodu Halicza w roku 1860, 1880, 1882. – Lwów, 1883. – 300 c.
85. Swieżawski A. Otoczenie ruskie Władysława Opolczyka // Prace Naukowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie. Seria Zeszyty Historyczne, 1996. – z. 3. – 66-71.
86. Tęgowski J. Nowe źródła do kwestii datacji objęcia rządów Władysława Opolczyka na Rusi (w druku)
87. Trajdos T. M. Kościół katolicki na ziemiach ruskich Korony i Litwy za panowania Władysława II Jagiełły (1386-1434). – Wrocław, 1983. – T. I. - 425 s.
88. Urzędnicy dawnej Rzeczypospolitej XII-VIII wieku: Spisy. – T. 3: Ziemie ruskie. – Zesz. 1: Urzędnicy województwa ruskiego XIV-XV wieku: Spisy. – Wrocław etc.: Ossolineum, 197. – 415 s.
89. Urzędnicy małopolscy XII-XV wieku. // Spisy opracował J. Kurtyka, T. Nowakowski i in. - Wrocław, 1990. –
90. Wyrostek L. Rod ragów - Sasów na Wegrzech i Rusi Halckij. – Kraków: Nakładem Polskiego Towarzystwa Heraldycznego, 1932. – 192 s.
91. Stolarczyk T. Szlachta wielunia od XIV do połowy XVI wieku. – Wieluń, 2005. -408 s.

РЕЗЮМЕ

ОСОБЕННОСТИ ЗЕМЛЕВЛАДЕНИЯ В ГАЛИЦИИ В ПОСЛЕДНЕЙ ТРЕТИ XIV ВЕКА НА ОСНОВАНИИ ПРИВИЛЕГИЙ ВЛАДИСЛАВА ОПОЛЬСКОГО

Жук М. И. (Львов)

Экономическое развитие Галицкой земли было тесно связано с возникновением феодальной земельной собственности. На примере привилегий Владислава Опольского проанализировано политику пожалований князя, которая предусматривала несколько целей: создание благоприятных условий для иностранного заселения; укрепление княжеской власти (большинство документов Владислава свидетельствуют о ленном характере его земельной политики); усиление обороноспособности страны.

Ключевые слова: ленная форма землевладения, магдебургское право, чинш, Владислав Опольский.

SUMMARY

THE PECULIARITIES OF A LANDHOLDING AT THE TERRITORY OF GALICIA IN THE LAST THREE DECADES OF THE XIV-TH CENTURY

M. Zhuk (L'viv)

An economic development of Galicia had connected with origin of a feudal landholding. The agrarian reforms is analysed by using of the privileges of Wolodyslav Opolskyi. Several moments are pointed by them: to create living conditions for foreign settlers; to consolidate a power's prince (the greater part of the documents of Wolodyslav are testified about a feudal character of his land politics); strengthening of the defence capacity of this territory.

Key words: a feudal landholding, Magdeburg rights, cynse, Wolodyslav Opolskyiu

УДК 94 (477.87) “19”

СЛОВ'ЯНСЬКІ ІДЕЇ Й РУСОФІЛЬСТВО ТА ЇХ ПОШИРЕННЯ НА ЗАКАРПАТТІ У XIX СТОЛІТТІ

Кашка М. Ю. (Ужгород)

Кожна ідейна течія є наслідком взаємодії багатьох чинників, які дослідник аналізує в рамках визначеної епохи, керуючись принципами історизму, без політизації та ідеологізації, характерної для історіографії догматичного марксизму. Одною із таких проблем, в минулому часто ідеологізованої і політизованої, є проблема слов'янської ідеї, теорія слов'янської взаємності, некритичного русофільства і в кінцевому результаті панславізму.

Уявлення про Слов'янську етнічну спорідненість було характерним для культурних і політичних прошарків різних слов'янських народів ще в період середніх віків. У епоху просвітництва, переходу від феодалізму до товарних, капіталістичних відносин, трансформації станової самосвідомості в самосвідомість національну, ідея слов'янської спільності стає надзвичайно актуальною, служить формуванню у бездержавних слов'янських народів, головним

чином монархії Габсбургів, національних ідей, національної самосвідомості.

З особливою гостротою ці проблеми постали перед слов'янськими народами Центральної і Південно-Східної Європи, в тому числі русинами Угорського королівства, які не мали ні державних, ні національно-правових інститутів [1, 10]. Саме ці питання стали головними на Слов'янському з'їзді у Празі в червні 1848 році.

На початковій стадії просвітницькі діячі цих народів сконцентрували свою увагу на мовній проблемі, очевидній всім близькості слов'янських мов. Слов'янські народи Центральної Європи не мали або втратили свою державність і декілька століть жили в складі держав, де домінуючими були неслов'яни – угорці, німці. Навіть свою мову слов'янські народи регіону зберегли тільки на рівні говірки найнижчих прошарків. Питання збереження і розвитку рідної мови набуло великої ваги. Тому відомий чеський просвітитель П.Шафарик на I Слов'янському з'їзді у Празі (червень 1848 р.) на весь голос заявив: «Ми очистимось дією і доведемо, що ми здатні до свободи або ми негайно перетворимось у німців, маляр і італійців...» Основна вимога «перетворення імперії в союз рівноправних народів» [2, 77-78]. Ось чому просвітителі, в тому числі руські, А.Бачинський, І.Кутка, І.Пастелій, А.Коцак та інші в піднесенні народної мови до рівня мови офіційного спілкування і літературної творчості вбачали шлях до створення основи формування національної самосвідомості. Невипадково А.Коцак, автор першої мовознавчої праці «*Грамматика русская, сиречь правила ивещательная о словосложении слова языка славенского или русскаго*» заявив, що написав цю книгу для того, «щоб нашим бідним русакам не судилося завжди zostаватися простаками», що можна вважати першим проявом національного патріотизму [3, 336-337].

Закарпатські просвітителі були обізнані з західноєвропейськими філософськими ідеями, головним чином із теорією німецького філософа Й.Гердера (1744-1803), що обґрунтував тезу «де мова – там народ, нація!» Він же, Гердер, з романтичних позицій ідеалізував слов'янські народи, бачив їх як свіжу силу європейської цивілізації на чолі з динамічною Росією. Й.Гердер протиставляв західноєвропейські народи, німців, французів, яких він вважав зіпсованими індивідуалізмом і вічним протистоянням, слов'янам, у котрих, на його думку, є живий дух общинності, співдружності. Слов'ян сприймав у романтичному дусі як щось спільне, єдине. Відстоював точку зору, що міцну державу може творити тільки єдиний народ. Гостро критикував багатонаціональну монархію Габсбургів і особливо централізаторську політику в

ній імператора Йосифа II. Й.Гердер вважав, що слов'яни на чолі з російським народом зреалізують ідеали гуманізму [4, 330]. Вірив, що майбутнє слов'ян буде прекрасним. Висловлювання Й.Гердера, як авторитетного вченого про слов'ян, знайшли найширший відгук у середовищі діячів слов'янських народів монархії Габсбургів, в тому числі і руських, більшість з яких одержали освіту у Відні і приймали участь в дискусіях на цю тему в аудиторіях Віденського університету. Піднесенню гордості за слов'янство сприяла також перемога Росії над Наполеоном. Проходження російських військ по території угорських північно-східних комітатів (1806, 1813), населених русинами, викликало появу широкого народного русофільства.

Для представників малих слов'янських народів в Центральній Європі посилення на Слов'янську спільність, взаємність у дусі теорії Й.Гердера служило визначним аргументом у протистоянні з представниками домінуючих народів монархії Габсбургів, угорців і німців. Сам факт належності народу до слов'ян, до широкої слов'янської етномовної спільноти, надихав діячів національних рухів малих слов'янських народів, в тому числі русинів, додавав їм впевненості у своїх силах і закріплював віру в кінцевий успіх національної справи [5, 53-68]. Тому, намагаючись організувати школи на рідній мові, слов'янські діячі Австрії, особливо руські, як ми вже відзначали, писали не про чеську, словацьку, хорватську чи руську граматику, літературу, а про «Слов'янську», не про окремі національні мови, а про «Слов'янську». Поняття «чех», «словак» чи «русин» підмінялось свідомо поняттям «слов'янин», «руський», щоб продемонструвати належність до кількісно сильної спільноти слов'ян, руських. У цьому процесі доходило до крайнощів. Деякі просвітителі, а пізніше діячі національного відродження слов'янських народів монархії Габсбургів, особливо руські, вважали, що російська мова може стати навіть загальнослов'янською літературною мовою. Розповсюджувалась ідея створення загальнослов'янського алфавіту на основі латинського і кириличного. Діячі цього напрямку дивились на Росію як на країну, де вільно розвивалась культура слов'янського народу. Вони не хотіли бачити зворотну, соціально-політичну сторону російської дійсності, деспотичне самодержавство і кріпосницьку систему найгіршого ґатунку. Страх перед можливою мадяризацією і германізацією не давав їм можливості бути об'єктивними і головне, обережними. Тільки зіткнення з реальною дійсністю могло виявити життєвість, або ж фантастичність цих теорій і поглядів.

Висування на перший план «слов'янської ідеї» з кінця XVIII ст. було викликано перш за все труднощами національного

розвитку бездержавних слов'янських народів, необхідності їх взаємної підтримки і опори. Концентрація уваги на широкому етнічному об'єднанні відображала початковий етап розвитку слов'янських націй, що тільки склалися. Концепція слов'янської взаємності і єдності підкреслювала те спільне, що зближувало слов'ян монархії Габсбургів. Це сприяло розвитку їх самосвідомості, але в той же час гальмувало усвідомлення національної відмінності. В руській спільноті це проявилось у довгій живучості наївного русофільства. Таким чином, усвідомлення етнічної спорідненості слов'ян відповідало початковому етапу формування національних рухів в середовищі слов'янських народів монархії Габсбургів. Але сприймалось воно в абсолютній більшості випадків в прагматичному розумінні, як опора піднесення самосвідомості широких мас і протиставлення німецькій і угорській національним ідеологіям [6, 224-232].

В німецькому середовищі в період війн Наполеона сформувалась агресивна націоналістична ідея пангерманізму, ідеологи якої не визнавали право слов'янських народів Центральної Європи на історичність, на свою державність. Як противагу пангерманізму представники слов'янських народів намагались виробити власну оборонну ідеологію, що отримала назву панславизм. Її поява і швидке розповсюдження на початку XIX ст. налякало німецьких і угорських політичних і культурних діячів. Вони не бачили її чисто прагматичної сторони, не бажали зрозуміти те, що національні і часто різкі висловлювання представників малих бездержавних слов'янських народів є нічим іншим як намаганням посилити їх самосвідомість підкресленням того, що вони є складовою частиною великого слов'янського цілого (панславизм) і можуть покластися на сильного слов'янського брата, росіян і Росію (панрусизм) [7, 25-26, 61].

Був й інший бік поширення панславизму. Він оживив в Росії ілюзії, що посередництвом розширення ідеї слов'янської взаємності або панславизму як її політично мотивованої форми, поширення русофільства, можна ще більше посилити імперію, розповсюдити її культуру і форму державного управління. Російські ідеологи панславизму були переконані в тому, що Росія представляє найбільш розвинутий серед слов'ян народ в культурному відношенні і найсильніший – в політичному, а тому має всі підстави стати на чолі всіх слов'янських народів. Хоча вони і говорили весь час про культурний аспект в слов'янстві, велику місію Росії, але це було тільки прикриттям експансіоністських політичних цілей Російської імперії. Це дуже добре розуміли політичні діячі у Відні, Будапешті та інших

західних столицях, бо добре знали методи російської дипломатії, методи затуманювання, підступності, недотримання зобов'язань.

Отже, критичне відношення німецьких і угорських політичних діячів до Росії і її дипломатії було не безпідставним. Але інтерпретацію російського панславизму вони перенесли і на ідею слов'янської взаємності в середовищі народів Центральної Європи. Бачили в ній небезпеку, яку треба негайно ліквідувати в самому зародку, не допустивши “всеслов'янського, панславистського зближення”, боялись, що воно призведе до об'єднання слов'янських народів монархії Габсбургів з Росією і підкорення їй неслов'янських народів, німців і угорців. Тому їхні представники відкидали будь-які слов'янські програми, не досліджуючи ні їхній зміст, ні суть [8, 10]. Проте така інтерпретація ідеї слов'янської взаємності у відношенні до малих, бездержавних слов'янських народів Центральної Європи була явним перебільшенням. Безперечно, що в ідеї слов'янської взаємності, панславизму в центральноевропейській його інтерпретації, проявлялись в більшій чи меншій мірі сліди русофільства. Проте навіть саме русофільство, особливо в його первісно наївній, народній формі, не могло бути провідником експансії Росії в Центральній Європі. Слов'янські народи регіону, в тому числі і русини, не мали достатньо сил для здійснення навіть найменшої політичної програми, тому довгий час фактично її і не формулювали. Вони залишались в площині культурно-літературних, мовних змагань і через них хотіли досягти збереження національної відмінності, самосвідомості.

У русинському середовищі початку XIX ст. не можна говорити про виразний національно-визвольний рух. У русинів Закарпаття не було в цей період такого культурного і маєтного прошарку, який би вносив національні ідеї в маси і розвивав їх. Єдиним прошарком інтелігенції було греко-католицьке духовенство, яке свою “руськість” сприймало як конфесійну орієнтацію. Тільки та частина церковної ієрархії, яка одержала освіту у Відні, Пешті і Львові, де познайомилась із представниками інших слов'янських народів монархії, змогла перейти від конфесійного сприйняття “руськості” до національної.

Серед них був Григорій Таркович (1754-1841), перший єпископ новоствореної Пряшівської греко-католицької єпархії (1816-1841). Він був непересічною особистістю на культурному і духовному полі монархії в цілому, а не тільки регіону. В 1805 р. він написав панегіричну оду у класичному стилі “Тезоименитству Его Царского Высочества, Пресветлейшого Государя Иосифа, угорского палатина”, присвячену єрцгерцогу Йосифу і активному

діячеві угорського національного відродження Ф.Сечені. Віддавши належне вищевказаним особам, Г.Таркович похвалив від імені “угро-русів” російського поета О.П.Сумарокова і вченого М.В.Ломоносова за кодифікацію російської літературної мови. Для читаючої публіки він пояснив своє походження з “угро-русів”, що живуть в Карпатах, бо “*Карпат славянов есть истый отец, матери, но розсіяны дѣти то не ищут знати*”. І.С. Орлай познайомив з одою петербурзьку публіку [9, 134-135]. Її високо оцінив історик М.М. Карамзін і опублікував її перші 43 рядки у першому томі “История государства Российского”.

В цьому ж руслі писав свої перші поетичні твори і О. Духнович (1803-1865). 1829 р. він написав дві оди (“*На триумф Николая, царя России, егда турков воевал*”; «*На взятие Варны 12-го октября 1827 года*») під впливом російських перемог в черговій війні з турками, яка представлялась ідеологами Миколи І як війна за визволення балканських слов’ян, хоча в дійсності започаткувала експансію Росії на Балкани. О.Духнович написав свої оди, як і Г.Таркович “слов’яно-руською” мовою, вірніше закарпатським варіантом церковно-слов’янської, яка, на думку автора, мала бути добре зрозуміла росіянам, в чому він глибоко помилявся. В одах він виражав своє захоплення могутністю російської армії і Росії взагалі [10, 171-176]. В цей же час появився на Пряшівщині перший віршований драматичний твір “*Розправа руснака з поляком*” (1834) анонімного автора. Під “поляком” треба розуміти угорця, як це з політичних міркувань закамфлював анонім. П’єса написана у формі діалогу, один із учасників якого всіляко вихваляє вищість “руської” (російської) культури над “польською”, тобто угорською. В кінці один із дискусуючих заявляє, що “руснак ніколи ні буде паном”, бо вище становище завжди займатимуть “поляки” (мадяри). У відповідь “руснак” хвалебно заявляє: “*А тото брешеш, ляшку, як собака, Же нигда пана нема з руснака, Знаш, же Москва – руский край все называют, Тать руснаци царя Николая мают; Москва – край великий, там суть міністрове: Не таки, як в Полці панове*” [11, 172-176].

Прихильником і пропагандистом ідеї слов’янської взаємності був також Іван Фогорашій (Іван Бережанин) (1786-1834), що 1814 р. був призначений ректором Ужгородської духовної семінарії. В 1818 р. був знову покликаний до Відня, де став священником церкви св.Варвари, що була своєрідним центром слов’янської культури в столиці монархії [12, 207-224]. Тут сформувався гурток слов’янських вчених на чолі з визначним словінським лінгвістом В.Копітаром, що нормалізував словінську літературну мову. Під його впливом

І.Фогорашій написав розвідку про мову русинів “*Въ обще о различіи славянских наречій, собственно же о мало и карпато или угрорусскихъ*” (1827) і передав її І.Орлаю. В ній він наголошував на мовній єдності “угроросіан” з росіянами і українцями: “*Карпато или угро-росіане за исходом своим мало росіане суть... так й бесѣда их по болюй части мало-русской совершенно исходна есть*” [13, 48]. Закликав також вживати для письма старослов’янську мову, а не “современны диалекты”. Він підкреслював: “*Въ Малороссіи, так и в Угророссіи ученна и просвѣщенна его часть, юже чин духовный, благородны земляне (немешѣ), дяки и учителя представляють, пишеть и говорит чистым старинным славянским или руським языком, так совершенно и чисто, как и самыи великоросіане*” [14, 46-56]. Цю ж ідею відстоював І.Фогорашій і в написаній ним граматиці “*Русько-оугорьскаїї ілі мадыарска грамматика*” (1833). Написав також велику за об’ємом етнографічну роботу описового характеру “*Историческо-Топографическое Карпато или Угроросіан описание*”. Його етнографічні матеріали лягли в основу праці словацького історика Я.Чапловича “*Etnografia Ruthenorum*” [15, 168-188]. В одній із своїх останніх праць (*Origino et formatio Linguae Ugoricae, rectius Magyaricae, 1833*) І.Фогорашій підкреслював залежність угорської мови в сфері запозичень від мови автохтонного слов’янського населення Дунайської котловини. Це викликало гостре невдоволення в угорських панівних колах. Від цієї тези І.Фогорашія Мукачівська греко-католицька єпархія вважала навіть необхідним публічно відмежуватись.

Найвизраźніше ідеї слов’янської взаємності проявились в діяльності і творчості Ю. Венеліна (Гуци) (1802-1839). Він став засновником болгаристики в Росії і фольклористики в Болгарії. У результаті ввійшов в історію науки Росії як засновник славистики, слов’янознавець, а в болгарську історію – як народний будитель. Парадоксально, але факт, представник одного бездержавного слов’янського народу став будителем іншого пригніченого народу.

Ю. Венелін в Росії виступив новатором у методі історичного дослідження, розробивши концепцію про основний предмет вивчення – народ. Свою програму він виклав у спеціальній статті “*Мысли об истории вообще и русской в частности*”. У ній обґрунтував основний предмет дослідження – “*Дело идет о народе*” [16, 11].

Наукові інтереси Ю.Венеліна не обмежувались тільки болгаристикою, адже й історію болгар він в руслі ідеї слов’янської взаємності розглядав “в их отношении к россиянам”. В дусі тоді пануючого романтизму він поставив перед собою завдання висвітлити минуле російського народу в його тісних зв’язках

із слов'янськими і неслов'янськими народами (Це він зробив у рукописній праці *“Мысли об истории вообще и русской в частности”*, яка була видана в 1847 р.) і перевидана в 2002р. [17]. Стародавня історія східного слов'янства його цікавила з точки зору давньорусько-візантійсько-болгарських відносин і зв'язків слов'ян з норманами.

Значний внесок зробив Ю.Венелін і в проблематику загального слов'янознавства. В практичній площині він розробив у 1834 р. університетський лекційний курс (для Московського університету, де він претендував на місце завідувача кафедри) загального слов'янознавства *“Конспект преподавания истории славянского наречия и литературы”*. Ця праця опублікована тільки в наш час. Найбільш глибоке висвітлення в його працях отримала проблема походження слов'янських народів, класифікація слов'янських племен і мов. Він першим заявив про автохтонність слов'ян у Європі. Заперечував датування їх появи тільки з моменту перших про них письмових згадок у античних і візантійських авторів. Не маючи ще на той час археологічних доказів, Ю.Венелін логічно довів, що слов'янські племена населяли простори Центральної і Північно-Східної Європи задовго до знайомства з ними римських, грецьких і візантійських авторів. В той же час слушно відмітив, що слов'янські племена асимілювали безліч інших племен, неслов'янського походження, в регіонах Європи, які вони заселили. Ю.Венелін відзначав, що слов'янські племена, так само як германські і романські народи, мали вирішальний вплив на хід європейської історії. В дусі романтизму свого часу Ю.Венелін дуже часто протиставляв світ слов'ян світу західних народів, підкреслюючи багатство, оригінальність і значимість слов'янської культури для світової цивілізації, визначне місце слов'ян у світовій історії. При цьому намагався дотримуватись правила “не оскорбить ни своего, ни чужого племени” [18, 183].

Ю.Венелін цікавився також історією українського народу. При цьому він застосував порівняльний спосіб висвітлення становища Росії і України на переломному етапі їх історії, XVI-XVIII ст. При цьому зробив сміливий для свого, російського середовища, висновок, що Україна внаслідок свого контактного положення в системі європейської культури мала вищий освітній рівень, ніж “Северная Русь”. Підкреслив відчуження росіян від сфери латинської культури, яке він вважав шкідливим. І тільки включення Києва до складу Росії, на думку вченого, пожвавило освітнє життя росіян [19, 98]. В

умовах домінування в Росії в той час антизахідницького слов'янофільства це був дуже сміливий висновок. Ю.Венелін так само, як і І.Орлай, при всій широті його наукових інтересів і концентрації на проблемі болгаристики, приділяв увагу й історії краю свого походження, тодішній Угорській Русі. Написав працю, незавершену, інформативного характеру на цю тему (*«Несколько словъ о россиянахъ венгерскихъ, и также одно словцо историческое о православной греко-восточной церкви въ Венгрии»*), а також дві етнографічно-фольклорні розвідки (*«О песнелюбїи славяньъ закарпатскихъ»*; *«Карпатороссія пословицы»*). Він підкреслював єдність “карпатороссов” із “славянами Галиции, Малоросии и всей восточной Европы”, спільність їх культури, мови і літератури. Проте джерельна база цих праць, як вказують дослідники, дуже слабка [20, 99]. Ці праці в цілому мають компілятивний характер. Заслуги Ю.Венеліна (Гуци) в розвитку славистики в Росії і болгаристики взагалі важко переоцінити. І хоча висока хвиля інтересу до слов'янства, ідея слов'янської взаємності в першій половині XIX ст. знайшли своє втілення у Ю.Венеліна не в розкритті історико-культурних проблем руської спільноти його часу, а болгар і слов'янства в цілому, його ім'я завжди було предметом гордості закарпатських українців, з середовища яких він походив.

Отже, Ю. Венелін на рівні науки XIX ст. ще не дійшов до правильного розуміння етнічної належності своїх одноплемінників – закарпатських русинів. Він їх називав «венгерские русские», «русини», але правильно визначив їх племінне походження «из Южной России», називаючи цей регіон «Украина», а мешканців «украинцами».

Поширення на початку XIX ст. ідеї слов'янської взаємності з одного боку підвищило рівень самосвідомості представників слов'янських народів монархії Габсбургів і в тому числі закарпатських русинів у їх протистоянні з наростаючим націоналізмом домінуючих народів монархії, угорців і німців. З другого ж боку, ця ідея гальмувала ріст національної ідентичності окремих слов'янських народів як чехів, словаків, закарпатських русинів. До того ж заставляла їх звертати увагу на пошуки зовнішньої, “слов'янської”, підтримки, що спрямувало їх погляди до Росії як єдиної на той час слов'янської держави і виникнення згубного для розвитку їх національної ідентичності русофільства. Русофільство ж вело до виникнення ідеї панславізму, корисливо використаного царською Росією в планах експансіонізму.

1. Дьяков В.А. Славянский вопрос: Вехи истории / В.А. Дьяков. – М., 1997.
2. Из речи П.И.Шафарика при закрытии съезда 12 июня 1848 г. // Хрестоматия по истории южных

- и западных славян : В 3-х томах. / Ответ. ред. В.Г. Карасев. – Минск, 1989. – Т.2.
3. Кинах Г. Арсеній Коцак / Г. Кинах // Записки Чина св. Василя Великого. – Жовква, 1927. – Т.2. – № 3 – 4.
 4. Herder J.G. Die Entwicklung der Menschlichkeit / J.G. Herder. – Praga, 1941. – 450 s.
 5. Колейка Й. Славянские программы и идея славянской солидарности в XIX и XX вв. / Й. Колейка. – Прага: ЧСАВ, 1964.
 6. Освободительные движения народов Австрийской империи. – М.: Наука, 1980. – 485 .
 7. Волков В.К. К вопросу о происхождении терминов “пангерманизм” и “панславизм” / В.К. Волков // Славяно–германские культурные связи и отношения. – М.: Наука, 1969.
 8. Vlček R. Ruský panslavismus – realita a fikce / R. Vlček // Práce Historického ústavu AV ČR Opera Institutu Historici Praga. Řada A. – Praha, 2002.
 9. Поети Закарпаття. Антологія закарпатоукраїнської поезії (XVI – 1945 р.). – Братіслава–Пряшів: СПВ–ВУЛ, 1965. – 645 с.
 10. Духнович О. Твори / О. Духнович. – Братіслава-Пряшів: СПВ–ВУЛ, 1967. – Т.І. – 790 с; Т.ІІ. – 1968. – 733 с; Т.ІІІ. – 1989. – 750 с.
 11. Микитась В. Галузка могутнього дерева / В. Микитась. – Ужгород, 1971.
 12. Гаджега В. Іоанн Фогорашій / В. Гаджега // Подкарпатська Русь. – Ужгород, 1928. – № 10.
 13. Свенцицкий И.С. Материалы по истории возрождения Карпатской Руси: Сношения Карпатской Руси с Россией в первой половине XIX века / И.С. Свенцицкий. – Т. 1 – 2. – Львов, 1905.
 14. Там само.
 15. Панькевич І. Хто був Іван Бережанин – Михайло Лучкай чи Іван Фогорашій? / І. Панькевич // Науковий збірник товариства “Просвіта”. – Ужгород, 1931. – Річник VII – VIII.
 16. Венелін Ю. Об источнике народной поэзии вообще, и о южно–русской в особенности / Ю. Венелін // Венелін Ю. З наукової спадщини визначного славіста; [упоряд. Д. Данилюк]. – Ужгород, 2002.
 17. Там само.
 18. Байцура Т. Закарпатоукраїнська інтелігенція в Росії в першій половині XIX століття / Т. Байцура. – Братіслава– Прешов: СПВ–ВУЛ, 1967.
 19. Данилюк Д. Історія Закарпаття в біографіях і портретах (з давніх часів до початку XX ст.) / Д. Данилюк. – Ужгород: Патент, 1997.
 20. Там само.

РЕЗЮМЕ

СЛАВЯНСКИЕ ИДЕИ И РУСОФИЛЬСТВО И ИХ РАСПРОСТРАНЕНИЕ НА ЗАКАРПАТЬЕ В XIX ВЕКЕ

Кашка М.Ю. (Ужгород)

В статье проанализированы причины появления в русинской среде русофильства, его трансформации в панславизм и панрусизм. Показано корыстное использование экспансионистскими силами России данного идейного течения. Отмечено ее оборонительный характер в противостоянии к австро-германскому и венгерскому национализму. Вместе с тем отмечен тормозящий характер этих идей и теорий в процессе развития этнической идентичности русинов Закарпатья.

Ключевые слова: русины Закарпатья, этническая идентичность, славянская взаимность, русофил, панславизм.

SUMMARY

SLAVONIC IDEAS AND RUSSOPHILISM AND THEIR EXPANSION IN TRANSCARPATHTIA IN XIX CENTURY

M. Kashka (Uzhhorod)

The article analyses the reasons of emergence of Russophilism in the surroundings of Rusyns, its transformation into Pan-Slavism and Pan-Russism. A self-interested usage of the given ideological trend by Russian expansion forces was highlighted. There has been displayed its defensive character in confrontation to Austrian, German and Hungarian nationalism, as well as the hindering character of these ideas and trends in the process of the development of Transcarpathian Rusyns' ethnic identity.

Keywords: the Rusins of Zakarpattya, ethnic identity, Slavonic mutuality, Russophilism, Pan-Slavism.

УДК 94 (477.87) '19': 63

З ІСТОРІЇ АГРАРНИХ ВІДНОСИН НА ЗАКАРПАТТІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ